

Aspecte teoretice privind evoluția dreptului contractelor, aspecte privind globalizarea și internaționalizarea raporturilor juridice contractuale

Theoretical aspects regarding the evolution of contract law, aspects regarding the globalization and internationalization of contractual legal relations

Maria Raluca Sotir¹

Rezumat: Contractele au apărut, ca o necesitate datorită evoluției societății pentru a putea înlocui formele de schimb dintre colectivitățile primitive. Tendința de globalizare și internaționalizare a raporturilor juridice contractuale a decurs din necesitatea armonizării legislației la nivel internațional în materia contractelor. Diferențele dintre legislațiile statelor în privința încheierii contractelor a dus la dezavantaje în ceea ce privește costurile tranzacțiilor transfrontaliere. Globalizarea economică este caracterizată de intensificarea comerțului internațional și creșterea interdependenței economiilor la nivel global. Beneficiile globalizării și ale comerțului internațional au fost puse în discuție în ultimii ani, astfel statele au făcut noi strategii comerciale prin promovarea și apărarea propriilor interese și valori.

Cuvinte cheie: contract, globalizare, internaționalizare, evoluție, tehnologie, frontiere, societate.

Summary: Contracts appeared as a necessity due to the evolution of society to be able to replace forms of exchange between primitive collectivities. The trend of globalization and internationalization of contractual legal relations resulted from the need to harmonize legislation at an international level in the field of contracts. Differences in state contracting laws have led to disadvantages in terms of cross-border transaction costs. Economic globalization is characterized by the intensification of international trade and the increasing interdependence of economies globally. The benefits of globalization and international trade have been questioned in recent years, so states have made new trade strategies by promoting and defending their own interests and values.

Key words: contract, globalization, internationalization, evolution, technology, borders, society.

¹ Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, E-mail sotir.raluca@yahoo.ro.

1. Aspecte teoretice privind evoluția contractelor

Contractele au apărut, ca necesitate, într-un anumit stadiu de dezvoltare a societății spre a înlocui formele arhaice și greoaie de schimb dintre și din colectivitățile primitive.

Formele de schimb care au precedat contractele, ce se efectuau cu ritual și publicitate între clanuri și triburi, au fost îndeosebi darurile reciproce, donațiile și contradonațiile însoțite de servicii reciproce; iar mai târziu a apărut trocul, adică schimburi de bunuri în natură, care a marcat un progres însemnat, întrucât se putea efectua și izolat și fără publicitate (de unde și denumirea de troc silențios sau comerț hawaian)².

Contractele au apărut în condițiile producției simple de mărfuri din societățile antice și cele ale existenței banilor, rostul lor principal fiind acela de a realiza circulația mărfurilor prin intermediul banilor.

Reglementarea contractelor a însemnat legiferarea a două fenomene economice interdependente; pe de o parte, fenomenul circulației mărfurilor prin intermediul banilor; pe de altă parte, fenomenul creditului, menit să înlesnească circulația mărfurilor și în general comerțul juridic. În acest fel s-a realizat trecerea cu ușurință a bunurilor din sfera producției în sfera circulației și, de aici, în sfera consumului personal și productiv, s-a stimulat dezvoltarea creditului și s-au înlesnit operațiunile juridice de transmisiune a drepturilor patrimoniale de la o persoană la alta.

Termenul de contract (*contractus*) îl întâlnim în dreptul roman clasic, în timp ce grecii foloseau termenul de *synallagma* (de unde și denumirea de contracte *sinalagmatice*).

La romani, comerțul nu prezentă prea mare importanță, fiind considerat ca o ocupație infamantă care se exercita, în principiu, de sclavi și de peregrini. Acesta, pentru că, romanii își procurau cele necesare vieții prin practicarea agriculturii și își agoniseau bogățiile prin războaie și anexiuni.

Cicero, în opera sa *De officiis* spunea că „este lucru rușinos să faci comerț”. Patricienii disprețuiau numai pe micul comerciant, nu și pe *Argentarius* (bancheri), care strângeau milioane de pe urma operațiilor lor, cu care se împăcau foarte bine. Ei (patricienii), nu erau străini de comerț, exercitându-l prin sclavii lor, ocolind, astfel *Lex Flaminia*.

În cadrul Imperiului Roman, nu exista, însă, un drept special pentru comercianți, pentru relațiile juridice ce țin de contractele comerciale, considerându-se că sânt suficiente regulile dreptului civil.

De-a lungul timpului, contractele s-au dovedit a fi pe cât de simple în ce privește formarea lor, pe atât de cuprinzătoare de activități și fenomene diferite; de aceea, de la apariția lor, schimburile de bunuri și de servicii și în general operațiunile prin care oamenii își satisfac trebuințele materiale și cerințele spirituale nu

² Fr. Deak, Șt. D. Cărpenaru, *Contractele civile și comerciale*, Editura Lumina Lex, București, 1994, p. 33.

au necesitat alte instrumente juridice, ci numai adaptarea contractelor; această adaptare reflectă evoluția istorică a contractelor.

Evoluția societății, a tehnologiei și științei au determinat schimbări privind modul de organizare a societății, modul de viață și perspectivele cetățenilor, iar dreptul contractelor a luat o mare amploare, fiind observate fenomene care țin de globalizarea și internaționalizarea raporturilor juridice obligaționale contractuale, cu aspecte privind trecerea progresivă la economia de piață; accentul pe libera concurență; nevoia unei abordări comune a problemelor globale, precum și cu aspecte privind evoluția lumii afacerilor corelată cu dinamica raporturilor comerciale și cu modernizarea dreptului, în contextul dezvoltării economice și sociale³.

S-a afirmat despre evoluția contemporană a dreptului contractelor speciale că „pare că este supusă la două legi care guvernează ansamblul dreptului contemporan: specializarea și complicarea progresivă”⁴.

2. Aspecte privind globalizarea contractelor

Ascensiunea economiei liberale în defavoarea celei mercantiliste în ultimele decenii este parte a unui complex mozaic de schimbări în lumea economiei politice – schimbări ce sunt numite globalizare. Acest termen se referă la importanța crescândă a nivelului global de analiză a științei economice, pe măsură ce aria activităților economice se extind pe plan global⁵.

Globalizarea este văzută de mulți dintre specialiști ca fiind un fenomen eminent economic, implicând o interacțiune economică în creștere a statelor sau o integrare a sistemelor economice naționale, prin sporirea activităților de comerț internațional, a fluxului de capital și investiții. Sugestivă din acest punct de vedere este definiția dată de George Soros: „globalizarea reprezintă dezvoltarea piețelor financiare globale, creșterea corporațiilor transnaționale și dominația lor crescândă asupra economiilor naționale”⁶.

Schimburile comerciale la nivel internațional în ultimele două decenii au cunoscut o deosebită dezvoltare în cele mai diferite domenii de activitate. Comerțul internațional modern are ca obiect nu numai schimbul de mărfuri corporale și transferul de capitaluri, dar și schimbul de servicii numit comerț invizibil.

Globalizarea, prin complexitatea sa, se referă atât la aspectele economice, cât și la efectele acestora la nivelul socialului și politicului. În același timp, trebuie menționat faptul că natura economică a acestui proces multicausal al globalizării se măsoară prin creșterea volumului schimburilor comerciale internaționale, dar și prin diversitatea tot mai mare a tranzacțiilor ce apare în cadrul sistemului comercial internațional.

³ V. Pătulea, G. Stancu, *Dreptul contractelor*, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 460-463.

⁴ Ph. Malaurie, L. Aynes, *Cours de droit civil. Contrats speciaux*, 10eme ed., Editura, Cujas, Paris, 1996, p. 34.

⁵ J. S. Goldstein, J. C. Pevenhouse, *Relații internaționale*, Editura Polirom, București, 2008, p. 400.

⁶ G. Soros, *Despre globalizare*, Editura Polirom, București, 2002, p. 23.

Sistemul comercial internațional este definit ca fiind un ansamblu de structuri internaționale, de principii și reguli care formează cadrul de desfășurare a relațiilor comerciale internaționale⁷.

Unul dintre cele mai importante componente ale fenomenului globalizării este dezvoltarea fără precedent a comerțului și cooperării economice internaționale. Relațiile comerciale și economice între parteneri din țări diferite presupun încheierea de contracte care cuprind elemente de extraneitate. În astfel de cazuri, cea dintâi problemă care trebuie lămurită este aceea a legii care guvernează contractele, mai bine zis a sistemului de drept după ale cărui norme vor fi ele interpretate și executate.

Globalizarea aduce multe beneficii și oportunități, dar și multe provocări. UE dorește să valorifice oportunitățile globalizării și să diminueze impactul negativ al acesteia.

Este de remarcat că, pe un plan mai larg, și la nivelul Uniunii Europene există preocupări pentru unificarea dispozițiilor din diferitele state membre cu privire la contracte în general⁸.

Regimul comercial european și numeroasele acorduri comerciale negociate de UE fac ca Uniunea să se numere printre cele mai avantajoase regiuni în domeniul comercial. UE este principalul partener comercial pentru 80 de țări.

Prin urmare, UE este unul dintre cei mai mari actori de pe scena comerțului internațional, alături de SUA și China. Exporturile UE reprezintă peste 15% din exporturile globale. Peste 80% dintre exportatorii Uniunii Europene sunt IMM-uri⁹.

Pe de altă parte, adepții globalizării consideră că circulația liberă a capitalurilor permite accesul țărilor mai puțin dezvoltate la finanțarea de care au nevoie, contribuind la creșterea economică și permițând creșterea acționarului privat. Contestatarii globalizării denunță „dictatura piețelor financiare” și urmărirea rentabilității pe termen scurt, invocând faptul că intensificarea mișcărilor de capital și de active financiare, însoțite de reglementarea piețelor și de dezvoltarea piețelor valutare, conduc la investiții speculative și agresive care accentuează probabilitatea unor crize financiare¹⁰

Avantajele globalizării pentru consumatori: Marile avantaje ale globalizării și comerțului pentru consumatori vin din importuri. Acordurile comerciale fac ca importatorii să plătească taxe mai mici. Datorită competiției crescute, prețurile la bunuri și servicii scad.

Consumatorii beneficiază și de o mai mare varietate de produse și servicii între care să aleagă. În același timp crește nivelul bunăstării și confortul.

⁷ L. L. Năstase, *Globalizarea și comerțul internațional*, Editura Universitaria Craiova, 2017 p. 11.

⁸ C. Macovei, *Perspectivile unui drept european al contractelor*, în *Revista de Drept Comercial*, nr. 7-8/2004, pp. 169-190.

⁹ <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/economy/20190603STO53520/beneficiile-globalizarii-economice-in-europa>

¹⁰ L. C. Anghel, *Globalizarea afacerilor*, Editura Smart Books, 2014, p 23.

Beneficiile comerțului intra-UE: În cadrul UE, piața unică are ca scop înlăturarea barierelor din calea comerțului între statele membre. Piața unică europeană este cea mai mare zonă economică fără bariere comerciale din lume. Deservește 500 de milioane de cetățeni cu un PIB de aproximativ 13 mii de miliarde de euro. Se estimează că piața unică a creat 2,8 milioane de locuri de muncă.

3. Aspecte privind internaționalizarea raporturilor juridice contractuale

Pentru a fi validate, proiectele de internaționalizare a afacerilor nu pot fi evaluate doar printr-un filtru socio-cultural și, în consecință folosirea unei logici economice trebuie să aibă loc din prima fază a proiectului, de la articularea premiselor internaționalizării¹¹.

În cadrul raporturilor de drept al comerțului internațional, părțile – persoane fizice sau juridice – au o poziție de egalitate juridică. În anumite raporturi juridice de comerț internațional, statul intervine nemijlocit, ca subiect de drept privat. Poziția statului față de partenerul străin este de egalitate juridică. Titular de drepturi și obligații, în calitate de persoană juridică, statul acționează de *jure gestionis* (calea de a face afaceri), adică poziția sa juridică este egală cu a celeilalte părți. Cu toate că nu este comerciant, statul efectuează operațiuni de comerț internațional. Prin egalitatea de tratament a părților, ca metodă de reglementare, normele juridice ale comerțului internațional aparțin dreptului privat, în majoritatea lor¹².

Internaționalitatea unui contract de comerț își are originea, fie în faptul că acesta se încheie între parteneri cu sediul în state diferite, fie între parteneri din același stat, dar referitor la o operațiune care conține un element de extraneitate, fie în faptul că tranzacția respectivă implică diverse bariere (normative, juridice, monetare, teritoriale sau fiscale) nespecifice tranzacțiilor interne, cărora li se aplică regulile dreptului comerțului internațional.

În dreptul român sunt luate în considerare, de regulă, două criterii de internaționalitate, referitoare la elementul de extraneitate: unul de natură subiectivă, care se referă la domiciliul, reședința obișnuită sau sediul părților raportului juridic de dreptul comerțului internațional și altul de natură obiectivă, care se referă la obiectul raportului juridic de dreptul comerțului internațional și care trebuie să se afle în tranzit, circuit internațional, altfel spus, în executarea raportului juridic bunul trebuie să treacă cel puțin o frontieră; elementul de extraneitate privește¹³ locul situării bunului sau, în general, locul executării contractului¹⁴.

¹¹ E. M. Vătămănescu, A. G. Andrei, *Internaționalizarea afacerilor*, Editura Smart Books, București, 2014, p. 41.

¹² D. Florea, *Dreptul comerțului internațional*, Editura Lumen, 2017 p. 14.

¹³ C. Macovei, *Unificarea dreptului contractelor. O perspectivă europeană*, Editura Junimea, Iași, 2005, p. 97.

¹⁴ D.-AL. SITARU, *Dreptul comerțului internațional, Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2008, p. 100

Posibilitatea de a alege legea aplicabilă contractului, cunoaște o aplicare deplină și la nivelul contractelor care se încheie în comerțul internațional. Aplicarea legii voinței părților este recunoscută în mod tradițional și constant în practica arbitrară română, precum și în literatura juridică de comerț internațional, română și străină¹⁵

Codul Civil reglementează internaționalitatea contractelor în art. 2557 alin. (2)¹⁶ conform căruia, „raporturile de drept internațional privat sunt raporturile civile, comerciale (s.n.), precum în alte raporturi de drept privat cu element de extraneitate”, iar contractul de comerț internațional intră în această categorie.

Codul de procedură civilă reglementează procesul arbitral internațional potrivit art. 1110 alin. (1)¹⁷: „un litigiu arbitral care se desfășoară în România este socotit internațional dacă s-a născut dintr-un raport de drept privat cu element de extraneitate.”

Contractul de comerț internațional se încheie între operatorii de comerț internațional.

Necesitatea adoptării unui Cod european al contractelor care să se substituie drepturilor naționale sau un cod special conceput pentru operațiunile intracomunitare, ar avea rolul de a reglementa situația privind schimburile transfrontaliere, cu diferențele existente, și de a menține tradițiile juridice naționale, însă prezintă dezavantaje ce țin de existența a două categorii de reguli pentru operațiunile cu element de extraneitate, adică dreptul internațional privat comun și dreptul material intracomunitar alături de normele de drept intern; apoi, o astfel de propunere nu este în acord cu obiectivul pieței interne, care presupune aceleași reguli indiferent de localizarea contractanților.

Se observă absența unei competențe generale a UE pentru reglementarea aspectelor de drept civil, de exemplu prin reglementarea unui drept general al contractelor, un Cod al obligațiilor sau un Cod civil general; competența UE este centrată asupra funcției sau sistemului, nu asupra domeniului¹⁸.

4. Conținutul contractului de comerț internațional

Sintagma „conținutul contractului de comerț internațional” desemnează totalitatea drepturilor și obligațiilor la care dă naștere voința juridică a contractanților, materializată într-un contract.

Conținutul contractului se exprimă prin clauze, dintre care unele fiind impuse de împrejurări ce scapă incidenței dreptului intern al statelor, nu sunt necesare în contractele reglementate de normele prin care se concretizează acest

¹⁵ D. Al. Sitaru, *Drept internațional privat*, Editura C. H. Beck București, 2013, p. 351.

¹⁶ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, M. Of. nr. 505 din 15.07.2011.

¹⁷ Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, M. Of. nr. 545 din 3.08.2012.

¹⁸ N. Reich, *Principii generatoare ale dreptului civil al Uniunii Europene*, Editura Universitară, București, 2014, pp. 24-25.

drept, iar altele ce sunt menite să exprime soluții diferite de acelea adoptate de dreptul intern.

Conținutul contractului de comerț internațional cuprinde atât clauze de drept comun, cât și clauze specifice determinate de particularitățile acestui contract.

5. Negocierea contractului de comerț internațional

Doctrina de specialitate¹⁹ definește negocierea ca un proces organizat de comunicare între doi sau mai mulți parteneri din țări diferite, care urmăresc adaptarea progresivă a pozițiilor lor în scopul realizării unei înțelegeri reciproc acceptabile, materializată în contractul extern.

Negocierea contractului de comerț internațional este un proces complex, în care diferențele culturale, domeniul de activitate al profesioniștilor și raportul de putere dintre întreprinderi joacă un rol foarte important.

Negocierile reprezintă perioada exploratorie pe durata căreia viitorii contractanți schimbă puncte de vedere, formulează și discută propunerile pe care și le fac reciproc pentru a determina conținutul contractului, fără a fi siguri că acel contract se va încheia. Este o etapă esențială de succesul căreia depinde adesea echilibrul contractului.

În procesul de negociere, părțile utilizează atât contracte ce dau naștere unor drepturi și obligații, cât și acorduri neangajante (non-binding agreements)²⁰.

Obligația de confidențialitate privind informațiile obținute în timpul negocierii este reglementată de Principiile UNIDROIT²¹, care stabilesc²², că atunci când unele informații sunt oferite cu caracter de confidențialitate de către o parte în cursul negocierilor, cealaltă parte se află sub obligația de a nu dezvălui acea informație sau de a o folosi necorespunzător pentru scopurile sale proprii, chiar dacă un contract este încheiat ulterior sau nu.

Atunci când este cazul, despăgubirea pentru încălcarea acestei obligații poate include compensații bazate pe beneficiile obținute de cealaltă parte.

6. Concluzii

Internaționalizarea și globalizarea contractelor comerciale au apărut ca o necesitate a dezvoltării societății actuale. Globalizarea se remarcă prin răspândirea în toată lumea a serviciilor, tehnologiei, producției, capitalului, astfel crescând

¹⁹ I. Popa, *Tranzacții internaționale. Politici. Tehnici. Instrumente*, Editura Recif, București, 1992, p. 184.

²⁰ O. Cachard, *Droit du commerce international*, 3e edition, LGDJ, Paris, 2017, p. 212.

²¹ Institutul Internațional pentru Unificarea Dreptului Privat este o organizație interguvernamentală, independentă cu sediul la Roma. UNIDROIT a fost înființat în anul 1926, ca organ auxiliar al Societății Națiunilor, activitatea sa încetând odată cu desființarea organizației mondiale. În anul 1940 Institutul a fost reînființat în baza Statutului, care de fapt constituie un acord interstatal. Pentru informații generale a se vedea <http://www.unidroit.org>.

²² Art. 2.116.

numărul de acorduri internaționale. În zilele noastre globalizarea economică a devenit un sistem internațional care reflectă mondializarea comerțului. Liberalizarea comerțului mondial duce treptat la dispariția obstacolelor care împiedică dezvoltarea pieței externe. Internaționalizarea unui contract de comerț internațional își are originea fie în faptul că acesta se încheie între parteneri cu sediul în state diferite, fie între parteneri din același stat, dar operațiunea conține un element de extraneitate.

Referințe

- Anghel L. C., *Globalizarea afacerilor*, Editura Smart Books, 2014
- Cachard O., *Droit du commerce international*, 3eme ed., LGDJ, Paris, 2017
- Deak Fr., Cârpenaru Șt. D., *Contractele civile și comerciale*, Editura Lumina Lex, București, 1994
- Florea D., *Dreptul comerțului internațional*, Editura Lumen, 2017
- Goldstein J. S., Pevenhouse J. C., *Relații internaționale*, Editura Polirom, București, 2008
- Macovei C., *Perspectivile unui drept european al contractelor*, în *Revista de Drept Comercial*, nr. 7-8/2004
- Macovei C., *Unificarea dreptului contractelor. O perspectivă europeană*, Editura Junimea, Iași, 2005
- Malaurie Ph., Aynes L., *Cours de droit civil. Contrats speciaux*, 10eme ed., Editura Cujas, Paris, 1996
- Năstase L. L., *Globalizarea și comerțul internațional*, Editura Universitaria Craiova, 2017
- Pătulea V., G. Stancu, *Dreptul contractelor*, Editura C.H. Beck, București, 2008
- Popa I., *Tranzacții internaționale. Politici. Tehnici. Instrumente*, Editura Recif, București, 1992
- Reich N., *Principii generatoare ale dreptului civil al Uniunii Europene*, Editura Universitară, București, 2014
- Sitaru D. Al., *Drept internațional privat*, Editura C. H. Beck, București, 2013
- Sitaru D. Al., *Dreptul comerțului internațional, Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2008
- Vătămănescu E. M., Andrei A. G., *Internaționalizarea afacerilor*, Editura Smart Books, București, 2014